

TEKST: HENK VAN STRATEN
FOTO'S: FIEKE VAN BERKOM

Op de metalen brievenbus van het mooie, oude, witte hoekhuis op de Tongelresestraat, staat met zwarte viltstift geschreven: 'Klepper klepper'.

Toch zoek ik naar een deurbel, die er uiteraard niet is. Dus doe ik klepper klepper en wacht af. Een meisje van een jaar of vijftien doet open en vraagt me op strenge toon wie ik ben en wat ik kom doen. „John is er niet“, zegt ze, zonder enige poging haar argwaan te verbergen. Maar na enige vriendelijke toelichting mag ik dan toch binnenkomen. Ze leidt me naar het atelier van haar vader en zegt: „Maar goed, ik ben bezig. Je kunt hier wachten. Maar nergens aankomen. Het is namelijk niet fijn als mensen aan je spullen zitten.“

Pittig meisje. Ik knik onderdanig naar haar en zit dan in m'n uppie op een krukje te wachten in een ruimte die onmiskenbaar de zienswijze van een groot, doch chaotisch denker weer spiegelt. Boeken staan niet in een kast, maar overal verspreid, op verschillende plaatsen, op planken en in slordige stapels. De muren zitten onder de verfspetters en zijn bespoten met graffiti-kabbels. FOUT FOUT FOUT staat er in feloranje letters, en ZWART ZWART ZWART in zwarte letters. Overal ligt gereedschap. Overal liggen aantekeningen en schetsen en prenten en pennen en foto's en kledingstukken. In de bovenhoek staat een ouderwetse tv waarin een baksteen is gegooid. „Het is niet fijn als mensen aan je spullen zitten“, hoor ik in gedachten het strenge pubermeisje weer zeggen, en vraag me af of de eigenaar van dit volstrekt rubriekloze atelier dan misschien toch echt weet waar alles ligt, lag of behoort te liggen.

En dan komt hij binnen, John Körmeling (Amsterdam, 1951), architect en beeldhouwer, win-

JOHN KÖRMELING:

WIE BELT? IK STA IN FRITS, DUS IK BEN ER

John Körmeling met 's werelds enige wortelpiano.

naar van David Roëll Prijs voor beeldhouwkunst en de Witteveen+Bos-prijs voor kunst en techniek, internationale Eindhovenenaar. Een joviale, af en toe snel afgeleide man van begin zestig. Niet dik en niet dun. Kort, warrig grijs haar. Rode adertjes op zijn neus en pretoogjes. Hij heeft een rol papier onder zijn arm geklemd zitten en stelt zich aan me voor. De kennismaking blijft beperkt tot een hand en het uitwisselen van voornamen. Alle gebruikelijke rituelen slaat hij over. Hij zegt me niet waar ik kan gaan zitten. Hij vraagt niks over het interview. Hij zegt niet: 'Zo, dus jij bent van FRITS?' Hij vraagt niet: 'Goh, wat wil je eigenlijk allemaal weten?' Neen, wat John Körmeling doet, is meteen die grote rol papier op de vleugel van een klavecimbel leggen (ja, want die staat er óók eentje), die haastig uitrollen en beginnen te praten over wat erop te zien is.

„Kijk”, zegt hij, en wijst naar de enorme fotocollage. „Het budget was tien miljoen. We waren klaar voor zeven en een half.” De context krijg ik niet van John. Ik moet hem maar meteen volgen en anders achterblijven. Maar gelukkig herken ik aan de foto's dat hij spreekt over Happy Street, het Nederlandse paviljoen op de World Expo 2010 in Sjanghai. Net zoals het ging met onze introductie, gaat het ook hiermee: John slaat de onzin over en komt direct ter zake. Dat lijkt meer een impuls dan een bewust beleid te zijn. Naarmate ons gesprek vordert, zal blijken dat deze default setting – niet moeilijk doen, logisch nadenken – hem ook als architect definieert.

„Maar zoiets hoort toch budgetoverschrijdend te zijn”, vraag ik.

„Als je het fout doet, wel ja”, zegt John.

Happy Street – een project van hem en Rijk Blok – is binnen een jaar gebouwd, vervolgens een half jaar open geweest en heeft in die periode meer dan acht miljoen mensen getrokken. Op het Chinese paviljoen na wat 't drukst bezochte paviljoen was. Op de piekdagen waren er meer dan tachtigduizend bezoekers. Bezoekers, dus, die allemaal kwamen kijken naar het vreemde achtvormige gebouw en alle Nederlandse innovaties die erin tentoon werden gesteld. Tijdens dat halfjaar is John minimaal één keer per maand gaan kijken hoe zijn kind erbij stond. Eén keer per maand van Eindhoven naar Sjanghai, een vlucht van twaalf uur. Het staat nu nog steeds overeind, Happy Street, nu inmiddels alweer een jaar en een maand. Het had eigenlijk allang gesloopt moeten zijn, maar het ding is zo populair dat de Chinezen het nog steeds niet over hun hart kunnen krij-

NI HOUDOE

Tot en met 27 augustus 2011 is bij Piet Hein Eek de expositie 'Ni houdoe' te zien. De naam is een samentrekking van het Chinese 'ni hao' (hallo) en het Brabantse 'houdoe'. Op de expositie zijn tekeningen, producten, beelden en foto's te zien gemaakt door bezoekers van Happy Street, het Nederlandse Paviljoen op de wereld expo in Shanghai. Zestig tot zeventig procent van de bedrijven die deelnamen aan het Paviljoen kwam uit de regio Eindhoven.

Toegang: gratis

Openingstijden: maandag t/m zaterdag van 10.00 tot 18.00 uur.

Adres: Piet Hein Eek, Halvemaanstraat 30, Eindhoven.

gen om het neer te halen. John is verbaasd dat dat überhaupt mogelijk is met de materialen die ze hebben gebruikt. Het was gebouwd om een half jaar mee te kunnen. „Fantastisch”, zegt de bedenker van het complex met fonkelende ogen. „Het is wel even wennen met die Chinezen. Dat gaat daar toch allemaal net iets anders met vergunningen en zo. Je moet dan niet meteen beginnen te blokkeren en schreeuwen. Een beetje aanpassen. Maar ze vinden wél altijd een oplossing. Moet je eens kijken wat die lui allemaal kunnen.” Met zijn hand maakt John een wuivend gebaar richting het vel papier, wijst dan globaal in de richting van de straat aan de zijkant van zijn huis, Kanaaldijk-Noord, en zegt vervolgens lachend: „En moet je dan eens kijken wat er hier gebeurt. Kijk eens uit het raam. Dat is toch duidelijk dan?” Hij vervolgt: „Hoe ze daar in China het verkeer regelen, de infrastructuur plannen, dat is gewoon zo fenomenaal goed, zo ongelooflijk slim. Honderd keer slimmer dan we hier ooit kunnen bedenken.”

„Is het dan echt zo dat we kunnen stellen dat die opkomende economieën in het Oosten ons hard voorbij aan het streven zijn? En niet alleen in economisch opzicht?”

„O ja”, beaamt John volmondig. „Ze zijn daar inmiddels al honderd keer verder dan wij zijn. Hier sta je nog te wachten voor een stoplicht zonder dat er iemand hoeft over te steken en terwijl je gemakkelijk naar rechts kunt. Je kunt daar altijd naar rechts.”

„Wist je dit al van te voren”, vraag ik. „Voordat je ging? Dat we hier inmiddels zo ver zijn gaan achterlopen?”

„Nee, nee...”, mijmert John. „Misschien lopen we hier nog wel wat voor qua hightech en zo. Maar als je kijkt, gewoon, hoe een stad daar functioneert... Onvoorstelbaar.”

Net als ik hem een nieuwe vraag wil stellen, fonkelen die oogjes opnieuw en begint hij aan een relaas dat ik niet voor de volle honderd procent kan volgen. Over bussen. Bussen in Nederland, van zeventien meter lang, die vaak maar vier mensen erin hebben zitten. Hij zegt dat hij voor zijn huis vaak mensen twintig minuten ziet wachten op een van die lege bussen terwijl het station maar tien minuten lopen is. En nu, evenals tijdens de rest van ons gesprek wanneer hij over dit soort dingen praat, lacht John hartelijk doch cynisch om de stupiditeit ervan. „De bussen daar zijn korter, voller en worden optimaal gebruikt. Geen busbanen. Wij hebben busbanen voor bussen die eigenlijk helemaal geen haast hebben. Die dingen nemen gruwelijk veel ruimte in beslag terwijl op de gewone weg de auto's bumper aan bumper staan.” En van het bussenprobleem gaat hij moeiteloos over op geplande nieuwbouwwijken op onmogelijke plekken (terwijl er hier van alles leegstaat), waar allemaal mensen met auto's zullen komen te wonen (vanwege de stomme bussen), en waar weer enorm veel stupide oplossingen voor verzonnen zullen moeten worden.

„Maar hoe komt dat nou, John”, vraag ik. Ik merk namelijk dat ik steeds cynischer word over ons land. Ik heb steeds meer het idee dat we ten onder gaan, of in ieder geval steeds verder achter zullen lopen, door onze eigen Westerse arrogantie. Dat we niet meer op nieuwe ideeën kunnen komen. Dat alle raderen steeds stroever gaan lopen door bureaucratie, door geslagen democratie en laksheid. „Waar zit het hem in?”

John lacht opnieuw en articuleert duidelijk wanneer hij zegt: „Het zit hem erin dat het niemand ook maar ene hol interesseert.”

„Maar dat is dan toch erg, John?”

„Dat is heel erg!” Het lijkt bij deze architect haast wel zo te zijn dat hoe meer hij de stupiditeit en onverschilligheid van bepaalde zaken

inziet, hoe harder hij erom moet lachen.

Hij gaat verder: „Ze vragen me wel hoor, de gemeentes en aannemers. Dan zeggen ze: 'Kom, we gaan eens brainstormen'. En dan gaan we om de tafel zitten. En dan gaat het van zus en zo. Dan praten we wat en kom ik met ideeën. Leuk vinden ze dat. En dan, húp, toch weer zo'n lelijk en inefficiënt gebouw neerzetten. Luister, er is absoluut geen gebrek aan goede plannen. Er is gebrek aan moed en uitvoering.”

„Misschien ook omdat jouw alternatieven te duur zijn?”

„Nee! Juist helemaal niet! Ze bouwen maar wat. Al die projectontwikkelingen op verlaten

John Körmeling en Henk van Straten.

plekken. Daar moet allemaal weer peperdure infrastructuur omheen. Je moet anders bouwen. Lineair. Logisch. Functioneel. Efficiënt.”

„Ben je gedesilluseerd, John?”

Schaterlachend: „Nee! Ach joh, dat inzicht komt vanzelf wel. Als er echte problemen komen. Als het geld écht op is. Nu loopt alles nog. Iedereen heeft geld. Dus ze denken: 'Ah joh, het zal allemaal wel'. Maar die oude manier van denken en bouwen zal straks zo duur worden dat het noodzaak wordt om slimmer te worden.”

„Maar tegen die tijd lopen we nóg verder achter”, doemdenk ik hardop.

„Och, achter, dat weet ik niet”, zegt John met een glimlach en ontkracht vervolgens mijn beeld van hem als lachende cynicus wanneer

John Körmeling met een nieuw project.

hij optimistisch, haast Boeddhistisch stelt: „Wat is achter? Iemand die gelukkig is in een hutje loopt misschien achter op iemand die met veel hightech op de maan woont. Hangt er maar vanaf waar je het naar je zin hebt. Maar het zit hier allemaal zo inefficiënt in elkaar, dat ik denk dat we dat niet heel veel langer volhouden.”

Via een deur aan de zijkant van Johns rustieke huis gaan we naar buiten om naar de Kanaaldijk te kijken. „Kijk”, zegt hij, en wijst naar een rij foeilelijke grijze appartementencomplexen aan de overkant. „Dat bedoel ik nou. Dan heb ik het nog niet eens over hoe lelijk ze zijn. Maar je hebt dus die hele rits appartementen aan de straat. Maar je kunt er nergens in! Je moet er eerst helemaal omheen, dan naar beneden en dan met de lift omhoog. Dus dat gemakkelijke, dat logische wat het zou kunnen hebben, is zo ongelofelijk ver te zoeken.”

„Maar hoe kán dat dan, John”, roep ik gefrustreerd. „Wie ontwérp die dingen dan? Dat zijn dus mensen die er voor hebben gestudeerd, die slim zijn, kennis van zaken hebben, en die dan toch hiermee komen aankakken?”

„Ja”, lacht John. „Wordt goedgekeurd. Komen vergunningen voor. Wordt gebouwd.”

„Wat moeten we doen, John?”

„Nou, het zou goed zijn als Eindhoven op de juiste posities een paar mensen neerzet die weten waar ze het over hebben.”

„Maar jij bent hier toch gewoon? Kleppert die brievenbus van je dan nooit?” „Jawel, jawel, die kleppert de laatste tijd juist heel veel... Maar ja...”

„Ben je dan te duur? Is dat het? Is het simpelweg goedkoper om een conventionele grijze muizenarchitect aan te nemen dan John Körmeling?”

„Nee joh, ik ben juist de goedkoopste. Bij mij krijg je de meeste ruimte voor het minste geld.”

„Jezus”, peins ik hardop. „Dit lijkt wel een Kurt Vonnegut-roman. Zo eentje waarin het menselijk tekort wordt geïllustreerd aan de hand van imbeciele logica. Waarin niemand meer gezond van verstand lijkt te zijn.”

John schatert het uit. Hoe heerlijk moet het zijn om zoveel achterlijkheid om je heen te zien, te weten hoe het anders en beter kan, en er dan toch zo hard om te kunnen lachen?

Hij wijst en zegt: „Zie je die kolommen daaronder? Die hebben ze er op het laatst onder gemetseld. Dat hoefde helemaal niet, want het gebouw rust er niet op.”

„En dat hebben ze gedaan omdat...?”

„Een vorm van schoonheid”, zegt John. Nu schieten we allebei in de lach. „En dit dan”. roept hij en wijst naar de plek waar de weg aan de noordkant van het kanaal ineens overgaat in een eenrichtingsweg en een breed fietspad, en legt vervolgens op even pijnlijke als hilarische wijze uit hoe ontzettend, mega, compleet achterlijk het is bedacht. Daarna, als kers op de appelmoes, praten we nog even over de volstrekt onmogelijke parkeersituatie van de Heuvel Galerie.

Ik vraag hem of er nog hoop is.

„Er is nog hoop”, zegt de meester-architect.

We zwijgen en genieten van de zon.

Terug in het atelier hebben we het over Strijps-S. Daar zijn blijkbaar allemaal gele gebouwen gesloopt die nog prima in orde waren. „Daar hadden we studenten kunnen onderbrengen. Waar zijn ze nu? Dit was vroeger een studentenstad. Nu gaan ze allemaal met de trein te-

rug naar mama en papa.” Ergo: Meer vervoer en minder studenten in de stad. John oppert het idee om de OV-jaarkaart af te schaffen en mensen gewoon het geld te geven. „Dan geven ze het hier uit. Of kunnen ze liften en houden ze meer geld over. En die auto’s rijden toch al. Geen drukke treinen meer.”

„Maar daar is toch geen draagvlak voor, John?”

„Jawel joh! Liften is het mooiste wat er bestaat!”

En dat is wanneer ik me realiseer dat Körmeling soms zo enthousiast over dingen kan zijn dat hij ze misschien net iets té zwart-wit ziet. Je kunt wel vinden dat liften het mooiste is wat er bestaat, maar als mensen bang zijn onderweg verkracht te worden, dan is dat geen reële oplossing. De plannen voor ondergrondse CO2-opslag in Groningen en Drenthe zijn doorgestreept vanwege te weinig draagvlak. Dus niet vanwege een risicoanalyse, maar het onderbuikgevoel van de burgers. Je kunt dat onzin vinden, maar je hebt er wel mee te maken. Als ik dat tegen John zeg, antwoordt hij: „Dan moet je de mensen maar onderwijzen. Mensen denken veel te moeilijk. Ze denken: ‘O, dit zal wel niet werken anders zou het al wel worden gedaan’. Ze zijn veel te passief.”

Een ander idee van John is het bouwen van varkensflats in de stad. („Geen vervoer meer en de mensen zien wat ze eten.”)

En weer struikel ik over zijn ongebreidelde enthousiasme. Ik wil geen varkensflats in de stad. John vergeet dat de mensen juist liever helemaal geen varkensstallen zien. Wel het vlees in de schappen, maar niet het dier hutje mutje opgestapeld in het zicht. Maar ook dat argument wuift hij weg. Ik doe moeilijk waar hij makkelijk doet. Ik weet echter dat groot denken betekent dat je ook af en toe buiten de realiteit tekent. Dat hoort erbij en het is essentieel voor grootse, inventieve projecten. De plekken waar je buiten de lijntjes hebt gekleurd, kun je in de meeste gevallen wel weer uitgummen.

„Moet je dit zien”, zegt John vrolijk. Hij haalt het grote vel papier van de klavecimbel en opent de kap die de toetsen verbergt. „Deze heb ik laten maken.” Hij drukt een aantal toetsen in. De klanken die de toetsen voortbrengen, klinken me vreemd in de oren. „Geweldig hè? Hij is niet gebaseerd op een compleet andere toonladder. Iedere klank is een worteltrekking van een andere klank. Dus de vier is twee en de negen is drie. Snap je?”

Nee, ik snap het niet. Ook niet na twee keer

uitleggen. Wat ik wel snap, is dat deze man briljant is. Hij zegt: „Dit is ’s werelds enige wortelpiano. En ik kan niet eens pianospelen! Ken jij geen muzikanten die zoiets zouden willen gebruiken?”

„John”, zeg ik, mijn vinger na anderhalf uur interviewen op de stopknop van mijn memo-recorder. „Wat doen we? Moet de gemeente je bellen? Word jij de stadsplanner?”

Lachend: „Ik wil heel graag meedenken. Ze mogen me bellen. Ik sta in FRITS dus ze weten nu dat ik er ben.” En dan komt zijn vriendin binnen – tevens moeder van zijn dochter – met een fles wijn en twee glazen. Genoeg geluld, althans met mij.

Of ze hem echt gaan bellen, deze geniale gek? Ik durf het te betwijfelen.

Wie hem overigens wel steeds belt, is China. Maar wat weten die er nou van? 🇨🇳

